pagini bucovinene

ANUL III nr. 2 (26)

FEBRUARIE 1984

SUPLIMENT EDITAT ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

NAȘTEREA OPERETEI ROMÂNEȘTI

După 25 de ani, un eveniment deosebit la Suceava, înscris în pleiada manifestărilor grupate sub genericul „Zilele Ansamblului Artistic Ciprian Porumbescu“ : *premiera spectacolului cu opereta „Crai nou“ de Ciprian Porumbescu. La reușita artistică a spectacolului și-au adus contribuția artiști profesioniști și amatori din municipiu, membrii orchestrei și formației de dansuri ale ansamblului, ai corului de cameră al Casei de Cultură a Sindicatelor din Suceava și formația instrumentală a profesorilor de la Școala Generală nr. 2. În regia artistică a lui Ilarie Curechianu, spectacolul a înscris printre protagoniști pe : Emil Havriliuc (conducerea muzicală și dirijorul orchestrei), Marian Palade (dirijorul corului), Viorel Vatamaniuc (coregrafia), Constantin Molocea (scenografia), Mihai Petrescu (corepetiție), rolurile principale fiind interpretate de Aurel Tudose (Moș Corbu), Herna Horvat (Dochița), Traian Straton (ispravnicul), Alexandru Dumbravă (Leonaș), Marilena Oprea (Anica), Gavril Turei (Bujor).*

Preocupări de a se realiza lucrări muzical-dramatice originale au existat odată cu formarea primei generații de compozitori ai secolului al XIX-lea : Alexandru Flechtermacher, Eduard Caudella ș.a., însă dezideratul a fost înfăptuit abia spre sfîrșitul veacului de Ciprian Porumbescu. Artistul de la Stupca e acela care, prin Crai nou, a dat naștere primei operete românești în adevăratul sens al cuvîntului, deschizînd astfel drumul speciei culte.

Stabilindu-se ca profesor la Gimnaziul Român din Brașov, compozitorul Porumbescu a aflat un climat prielnic întrupării visului urzit pe cînd colinda cu căruța, plaiurile Țării de Sus. Numai în cîteva luni a realizat și definitivat partiturile operetei Crai nou și, împreună cu un grup de prieteni și colegi entuziaști, a pus la cale montarea unui spectacol muzical-dramatic, cu ajutorul financiar și regizoral al negustorului Ion B. Popp. La modesta pensiune de lîngă Gimnaziul „Andrei Șaguna“, botezată în glumă de profesori Masa calicilor, s-a angajat orchestra, s-au distribuit rolurile, s-au stabilit cele necesare punerii în scenă ș.a. Ciprian Porumbescu a avut în vedere aproape totul, pînă și cele mai mici amănunte. În aceste împrejurări deosebite, Ciprian Porumbescu nu s-a manifestat numai ca scenograf, dirijor, compozitor, ci și ca impresar, ocupîndu-se de contractarea sălii în care urma să facă repetițiile și apoi să dea spectacolul, de afișe, de folosirea încasărilor în scopuri filantropice naționale ș.a.

În seara zilei de sîmbătă, 27 februarie stil vechi, (11 martie stil nou) 1882, la ora 19, în sala mare a Gimnaziului Român din Brașov, Ciprian Porumbescu a dirijat, în premieră absolută, compoziția sa Crai nou. Că această realizare a constituit, pentru locuitorii de la poalele Tîmpei, Șapte Sate, Rîșnov, Bran, Ghimbav, Cristian și alte așezări românești din Țara Bîrsei, un eveniment cultural memorabil o dovedesc și numeroasele informații, anunțuri și cronici apărute în șapte numere, din martie 1882, ale Gazetei Transilvaniei, precum și în revista Noua bibliotecă română. Ziarul de limbă germană Kronstädter Zeitung, în articolul din 15 martie 1882, intitulat „Crai nou“ operette von Porumbescu, relata : „Reprezentația operetei Crai nou... a fost primită cu vînzarea tuturor biletelor și cu multe aplauze. La entuziasmul general nu au contribuit numai simpatiile naționale, ci, trebuie să recunoaștem, și compoziția a determinat aplauzele specialiștilor... Opereta este compusă cu multă iscusință, mai ales corurile sînt lucrate splendid“.

În timp ce pe locuitorii din depresiunea Bîrsei i-au entuziasmat omniprezența inflexiunilor cîntecului popular și citatul muzical-folcloric, pe critici i-a impresionat faptul că noua realizare componistică respectă tehnica, forma și cerințele genului de operetă vieneză.

În Crai nou se întrepătrund două zone de influență ce se înmănunchează într-un tot unitar. Elementul profund, persistent, dominant, care a întinerit cea mai perenă parte a compoziției lirico-dramatice este folclorul românesc și el iradiază chiar și asupra formelor tipice de proveniență clasic-vieneză. În limbajul armonic porumbescian, valsul, marșul instrumental și vocal-instrumental capătă intonații folclorice.

Odată cu lansarea operetei Crai nou, Ciprian Porumbescu a pus piatra de temelie a teatrului lirico-dramatic românesc și a inaugurat, cu succes, ridicarea folclorului la rangul de limbaj artistic național.

Paul LEU

Traian Brădean, Iacob Lazăr : „Eroism“ (detaliu din mozaicul de la I.U.P.S. Suceava)

Eu am vegheat

Eu am vegheat de cînd mă știu
ascuns în arbori, ori în dulce rîu,
în norii iuți — alunecoase mări —
iviți pe cer de nicăieri.

Eu am pîndit apusul cum apune,
spre liniștita lui cădere în alt mîine
și zorii sîngerii i-am așteptat cuminte
iscînd volute, nerostind cuvinte.

Și tu treceai, ușoară și tăcută
prin trupul meu ca o lumină mută
spre locul pîndei unde-albeau în stoluri
rîuri de fluturi, tainice ocoluri.

Zi după zi și noapte după noapte
teiul bătrîn mă-ntinerea cu șoapte
și fluturii, în valuri nesfîrșite,
mă-mpresurau la ore asfințite.

Tîrziu, foarte tîrziu, cînd noaptea se-ntețea
și cînd ploua cu pace pe pămînt,
am încercat să strig, dar
numa-n gînd...

George DAMIAN

LIMBA NOASTRĂ (6)

LIMBA ROMÂNĂ CA „PALIMPSEST CULTURAL“ (2)

Capacitatea internă de dezvoltare a limbii, un alt considerent pe baza căruia limba se înfățișează ca un palimpsest cultural, iese mai pregnant în evidență în lexic (în special în formarea cuvintelor) și în sintaxă (în construirea propozițiilor și a frazelor, a enunțurilor de cele mai variate dimensiuni).

Din rădăcina subst. *țară* (moștenit din latină), cu sufixul *-an*, s-a format în limba română derivatul *țăran* „lucrător al pămîntului ; locuitor al satului“ (căruia îi corespund, în alte limbi romanice, formații proprii acelor limbi : fr. *paysan*, it. *contadino*, sp. *campesino)*, din rădăcina adj. *nou, -ă* (și acesta moștenit din latină), cu prefixul *în-* (de asemenea moștenit, în structuri neanalizabile, ca *încălță, îmbrăcă)* și cu sufixul *-ire* (moștenit în *ieșire, venire)*, s-a format derivatul, propriu românei, *înnoire*. Din adjectivul *bun*, prin schimbarea părții de vorbire și folosirea cuvîntului în contexte nespecifice adjectivului (conversiune), s-a format substantivul românesc, de gen neutru, cu același complex sonor. Din urarea *Mulți ani !*, prin combinarea elementelor ei constitutive într-o rostire în tempo rapid, s-a format vechiul verb *a mulțămi* (în limba literară actuală : *a mulțumi)*. Cuvinte de felul substantivelor *țăran, înnoire, bun*, al verbului *a mulțumi* pun în evidență capacitatea „creatoare“ a limbii române, ele sînt — după expresia curentă în lingvistică — formate „pe teren“ românesc (nu sînt nici moștenite din latină, dar nici împrumutate din alte limbi).

Capacitatea „creatoare“ a limbii noastre este demonstrată și de asimilarea la sistemul ei a elementelor împrumutate din alte limbi. Deși în maghiară și turcă nu există categoria gramaticală a genului, substantivele împrumutate în română din aceste limbi au căpătat totuși forme distincte în gen *(meșter* — masc., *vamă* — fem., *oraș* — neutru, din maghiară ; *bostan* — masc., *musaca* — fem., *chibrit* — neutru, din turcă). Rădăcini și afixe de cele mai diferite origini (moștenite și împrumutate din surse variate) au dat naștere unor derivate numeroase, proprii românei : *casnic* (rădăcina unui substantiv moștenit din latină, *casă*, și un sufix slav, — *nic)*, *voinicel* (o temă nominală slavă, *voinic*, și un sufix moștenit din latină — *el)*, *orășean* (rădăcină împrumutată din maghiară, sufix moștenit din latină) etc., etc.

Constantin DOMINTE

autograf

MIRCEA ȘERBĂNESCU

„PUȚINTEL FILOLOGUL“ SADOVEANU

La 5 aprilie 1956, în trecere prin Timișoara, marele Sadoveanu a dorit și o întîlnire cu scriitorii acestui oraș. Am fost primiți, ca atare, la reședința sa de oaspete, cocheta vilă de pe Bulevardul Victoriei care, din pricina celor trei grații în basorelief de pe frontispiciul ei, este numită în partea locului „Casa cu trei fete“. E de la sine înțeles că momentul rămîne memorabil, veșnic sub un jet de lumină, așa cum orice întîlnire cu oamenii de seamă ai unor vremi își au locul exclusiv în partea neuitărilor.

„Baltagul“ a fost subiectul principal al convorbirii, deși au fost atinse și cîteva aspecte de limbă. Doar Sadoveanu însuși recunoaște despre sine, cu moldovenească dulceață, că e „puțintel filolog“. De aici, Șerban Cioculescu, cu tonul sigur al cercetătorului literar, face sublinierea apăsată că scriitorul era „un filolog în toată puterea cuvîntului“ și aceasta întrucît meditează „asupra cuvintelor și valorilor lor estetice, interesîndu-se de etimologia lor“. Prilej nimerit de citare a unor studii dedicate limbii de către scriitor — „Despre limba literară“, „Limba povestirilor istorice“ și altele.

Și Lovinescu pune în gura celei de a patra ursitoare la nașterea marelui meșter al cuvîntului românesc — „Darurile celorlalte zîne nu ți-ar fi de nici un folos de nu le-aș adăuga darul meu : la ce-ar servi emoția de nu i-ai putea găsi expresia ? Îți dăruiesc, deci, puterea de a comunica și altora“ ! La rîndu-i, D. I. Suchianu relevă frumusețea variantei „Miorița“, descoperită de Sadoveanu : „încă mai frumoasă decît aceea a lui Alecsandri“. Argumentului de frumusețe i se adaugă unul din pură filologie, adică de „meditație“ asupra cuvintelor ; astfel, Sadoveanu punea sub semn de incertitudine varianta Alecsandri a versurilor „Tu, mioara mea, / Să te-nduri de ea“, din pricina verbului „a îndura“, care în textul cules și iubit de el suna astfel : „Tu de maica mea / Nu te îndura / Tu să-i spui curat / Că m-am însurat“ etc.

Includ tot „puțintel filologului“ unele sporadice legături cu oameni ai locului pe cînd se afla în cură la Băile Herculane. Îmi relatau niște intelectuali bănățeni, la fel de împătimiți ca și scriitorul în îndeletnicirea pescuitului, despre interesul cu care erau descusuți în legătură cu limba localnicilor, ori de cîte ori avea loc o astfel de întîlnire. Astfel de mărturii, din nefericire, s-au pierdut, nici măcar scrijelate — fie și cu stîngăcie — în vreuna dintre măruntele și atît de des uitatele publicații.

Emoția mă îndeamnă să evoc convorbirea pe care am găsit-o publicată în revista bănăneață „Suflet nou“ (1934—39), într-un număr din octombrie 1935, dedicat în întregime Iașului cultural, Iașului luminii. Printre personalitățile de seamă ale marelui oraș moldav nu putea să lipsească Sadoveanu. Reporterul îl caută pe scriitor acolo unde acesta își avea „cuibul de vultur“ ; el relevă acel ceva „măreț“ al clădirii de la Copou, precum și turnul „cu geamuri mari, luminoase, unde scriitorul își are camera de lucru“. Convorbirea se desfășoară însă în chip firesc, pe o bancă în grădina casei, întrucît acolo își aștepta Sadoveanu oaspetele „citind manuscrisul de cinci caiete al unui începător“.

L-a întrebat : „Aici aveți o liniște olimpiană. Unde scrieți ?“.

„De preferință scriu acolo sus (în turn), dă răspuns scriitorul. Dar atunci cînd mi-e a scrie, scriu oricum și oriunde, pe genunchi, în tren. La scriitor este același fenomen ca la o femeie gravidă : naște unde o apucă facerea, în tramvai, pe stradă“.

Altă întrebare : „În opera dumneavoastră aveți ceva despre bănățeni ?“

„Nu, sună răspunsul. Am trecut prin părțile bănățene, dar treacătul nu contează. Scriu numai după ce stau mai mult în mijlocul oamenilor, în mod neoficial — și văd lucrurile de-amănuntu“.

— Vedeți asemănări între Banat și Moldova ?

— Da, adînci asemănări. Am scris, mai de mult, un articol în „Viața românească“ în care arătam cuvinte și datini comune. Cuvintele „nană“, „prau“ (praf), „curechi“, „pită“ etc. și întrebuințarea excesivă a perfectului compus pentru acțiunea trecută — ne sînt comune, spre deosebire de alte provincii. Mai este apoi delicatețea și poeticul care aici a țîșnit în literatură, iar la dumneavoastră s-a cristalizat în neîntrecute creații muzicale“.

De cîte ori recitesc convorbirea din „Suflet nou“, din neuitarea momentului timișorean al scriitorului și al nostru, al celor prezenți atunci la întîlnire, vine ecou de glas așezat și blînd, puțin tărăgănat și îndulcit, atît de asemănător cu felul domol de a vorbi al bănățenilor.

A PRIVI

VOCILE

Vocea spărgătorului de nuci

De-o viață întreagă visez
înfrîngerea cojii prin miez !

Vocea inginerului Apolodor, întors la Damasc

Cel mai lung pod pe care l-am făcut
e cel dintre sfîrșit și început.

Vocea sultanului către sclava sa

Dacă mai umbli haihui, ca un ban,
nu te mai las să citești din Coran.

Vocea vrejului rătăcit prin cîmpie

Cedez vitamină și bob și păstaie
contra o gură de apă de ploaie !

Vocea parașutei visînd că nu se deschide

În suburbia vechiului coșmar,
de azi a mai sosit un locatar !

Vocea zăpezii, topindu-se

De-aș fi ascultat de-al șaptelea simț
n-ajungeam într-un șanț din Binținț.

Vocea oalei la maturitate

De cine se arde o dată bine
numai lutul și golul rămîne !

Marcel MUREȘEANU

Cronică literară

„Cînd eram bucuros, iarba țării creștea mai înaltă“

O sindrofie la Lorena (ori Viviana) într-o casă „cu geometrie latină“, chipul „conglomeratului de omenire“ dintr-un proces public (mimarea procesului și culpa latentă ca-n Dürrenmatt, celebra *Pană de automobil*), cuplul și condiția sa precară în „marele corp social“, ambianțele „frustrate și sărace“, planeta și pansexualismul, „aruncăturile afective“ și „ereditatea hatului“, viața care „se deapănă ca o frază în care nu poți schimba ordinea cuvintelor“, trupurile „care fac trupuri și trupurile care fac evenimente“ sau trupurile „care-și pierd pofta de universalitate“, Yausef venit să studieze medicina „cîte forme de izolare are lumea“, holul tribunalului sau cum „viața este ca însăși o probă judiciară“, cum ziua poate trece „ca o propoziție simplă“ despre: „adevărul care vine din șase părți“, despre „jumătatea frumoasă a păcatului“, despre cum „acvila clocește pe o stîncă și oul cade“, despre cum „nu poți fi planetar în fiecare zi“, despre moartea și operațiile estetice ale lui Hrisant Hrisoscelu de Bucovina și despre altele... iată bătaia lungă și scurtă a prozelor scurte pe care Vasile Andru le-a adunat *într-o zi spre sfîrșitul secolului**.

Scriitorul a deschis aici un theatrum mundi unde recuzita are sucul și pitorescul vieții „de carne y hueso“ (Unamuno). Protagonistul în genere e una cu omul în genere, păcătos și pur, omul — supravegheat insistent de naratorul (corintic din *Arca lui Noe*) insinuat/insinuant în somptuoase paranteze fatice (cum, bunăoară, la Breban sau Pardău: „Eu (naratorul) n-am fost prezent de la începutul dezbaterii; nu știu amănuntele, dar îmi dau seama că esențialul...“) declarîndu-și — și se poate crede, o formă de zile mari: „azi sînt receptiv pînă la os“. Romanul e un metaroman, literatura e metaliteratură, așa cum *Don Quijote* se citește ca o parodie a romanului cavaleresc și, totodată, ca un „act“ propriu, superior.

Cartea e poetică a vieții și a morții, o dialectică subțire a succesului și degringoladei prinse / surprinse într-un „mare corp social“ tivit cu nexuri exacte ori utopice scoase din: astrofizică și inginerie genetică, psihologie, juridică, etnografie și antropologie, comunicații (tele)comunicații.. care concură într-un viu război al ideii pentru care se luptă și (se) sfîrșesc altfel de camilpetrescieni bizari și serafici, „răzvrătiți pe ei înșiși“, desprinși din propria lor „meserie de a trăi“ (Pavese). Afectiv — imaginativ — conceptual ori imaginativ — afectiv — conceptual (Alonso), naratorul se adună dintr-o risipă de colaje, contestă tabuuri și iubește contrapunctul, aleargă excentric pe marginea vieții (prin mijlocul ei) și, în conotații nu tocmai extravagante, întreține o notă colocvială (biografică și melancolică — inorogul?) sucombînd și înviorînd într-un puzzle captivant (reconfortant) din holomeri ludici amețindu-(te, se) ca un roman pe care bibliotecarul Jorge Luis Borges tocmai l-a scornit în Babelul său. Livrescul, fișele, testele, călătoriile, categoriile: „vii, libere, autentice și mirate“ joacă (într)-o singură carte: *jaful de a fi viu*. Biblioteca există, rafturile / paginile ei sînt terne și fundamentale, existența continuă ca spectacol, cititorul se „asmute“ pe el însuși: „Istoria și sufletul omenesc, suprapuse, produc punguța cu doi bani“.

Densă și subțire, categorică, tragicomică și laconică („propozițiile scurte sînt ceea ce-mi trebuie azi. Ele au contur de piatră cioplită, sunet de grăunțe, concretețe de obiect bine delimitat“), silogistică și aforistică (un zelos ar putea scrie încă o (altă) carte din cele 174 de pagini ale volumului), brută pe alocuri (cu însuși consimțămîntul autorului — *Variante la sindromul melancolic*, *Satul cu 1333 de suflete vii*, *Corp traversînd un cadru*), *O zi la sfîrșitul secolului* este un op subțire, acrisit și plăcut „mirositor“.

Nichifor Coțcariu al discursului, Vasile Andru, afurisit și hirsut virtuoz în idee și stil, își săvîrșește, în limitele genului mic, o capodoperă mică și delicioasă. Morala? „La urmă ar fi așa, o presimțire de bibliotecă universală care arde, într-o scînteie“.

Dumitru BRĂDAȚAN

* Vasile Andru, *O zi spre sfîrșitul secolului*, Ed. Cartea Românească, 1983.

PERMANENȚE

Bădia Zebi și Dragoș

Reprezentam trei generații și ne mîndream cu aceasta, parcă ar fi fost o victorie asupra timpului. Eusebiu Camilar, Petru Rezus și Dragoș Vicol. Au căzut, unul după altul, Zebi și Dragoș Vicol, numai eu am rămas pe ruinele Ierihonului, să-mi aduc aminte de prietenii mei de altădată. Eusebiu Camilar, acest mare suflet de arborosean, era mai în vîrstă cu trei ani decît mine și cu zece decît Dragoș, dar el adăuga și anul japonez și se bucura totdeauna că este „bădia“. Așa îl îndrăgeam și așa îi spuneam acestui scriitor al meleagurilor noastre. Publicasem o recenzie la romanul lui, *Valea hoților*, în ziarul *Lupta poporului*, iar el îmi ținuse o „conferință“ pe marginea ei. Avea o mîndrie a lui, pe care noi i-o respectam. Spunea că din Udești, un „sat pîrlit“ pe vremea aceea, n-a mai ieșit nimeni cu fruntea în lumină ca el. Noi îi dam dreptate, sinceri în adîncul nostru, dar cu sclipiri șăgalnice în priviri. Așa numai de-ai zmeului, ca să-l pornim la vale, fiindcă avea talent cu carul, dar îi plăcea să se și laude, ceea ce pe noi ne amuza.

Il amuza mai ales pe Dragoș Vicol, spiridus neastîmpărat în acei ani 1947—1949, cînd îl chemam din Rădăuți la șezătorile noastre, încropite de bine, de rău, în Suceava. Au mai rămas poeții D. Florea-Rariște, G. Antonescu, C. Rotariu, Ghedeon Coca, prozatorul Pan Solcan și puțini alții, ca să mai dea mărturie pentru acele încercări ale noastre de a închega ceva în Suceava. Eusebiu Camilar colaborase la antologia *Floare de gînd*, alături de noi, apoi ne lăsase să ne descurcăm și nu ne-am putut descurca în nici un fel.

Dragoș Vicol îmi zîmbea, plin de afecțiune. Eu aveam alte păreri și încercam să rămînă în Suceava la o facultate cu profesori de la filologie, istorie și filozofie, fiindcă mă legasem de acest oraș. Ceea ce am dorit noi atunci nu s-a împlinit decît mai tîrziu, iar astăzi Suceava este oraș universitar. Făceam planuri. Dragoș Vicol trebuia să-și termine studiile și să fie asistent la catedra de literatură, rămasă vacantă după Leca Morariu.

Planurile însă s-au risipit, iar lucrurile s-au derulat apoi într-un mod imprevizibil. Eusebiu Camilar a ajuns membru corespondent al Academiei, iar Dragoș Vicol a făcut saltul calitativ care l-a propulsat printre bunii noștri scriitori. Mi se pare, acum, că sînt incredibile evenimentele tragice care ni i-au răpit în plină putere de creație pe Eusebiu Camilar și pe Dragoș Vicol. Am rămas în urma lor, ca și alții, ca să culeg florile minunate din scrierile pe care ni le-au dăruit. Bucovina poate fi mîndră că i-a avut pe acești doi oameni dăruiți cu talentul minunat al scrisului în care au crezut.

Petru REZUȘ

DICȚIONAR (X)

24. CANTEMIR, VASILE (23.IV.1794 — 1835), autor al unuia dintre *primele dicționare românești*. Fiu al unor mazili, a lucrat ca dragoman la agenția austriacă din Iași (1809—1826). Între 1826—1827 redactează (probabil fără a fi cunoscut *Lexiconul de la Buda* — 1825) *Deutsch-Moldauisch-Französisches Wörterbuch* (bearbeitet von Basilius Kantemir k.k. Agentienkanzel zu Jassy, 1827), lucrare impresionantă care, în cele 11 tomuri, cuprinde peste 4 000 de pagini. Din păcate, lucrarea a rămas în manuscris. Chestiunea tipăririi acesteia a prilejuit însă constituirea în februarie 1847 a primei societăți literare și culturale din Bucovina, avînd ca scop „prin unita conlucrare a tuturor mădularilor nu numai lexiconul acestuia în tipar a-l da, ci și mai departe pentru ridicarea adînc căzutei limbei, literaturei și culturei, naționale a purta.

25. CALIN, CONSTANTIN (22.VI.1940, Udești — Suceava), critic literar. Urmează școala primară în satul natal (1946—1953), o școală medie militară la Iași (1953—1956), cursurile Școlii de Ofițeri de Artilerie din Brașov (1956—1958), Facultatea de Filologie din Iași (1958 — 1963). După absolvirea facultății lucrează ca preparator apoi asistent la Catedra de literatură a Facultății de Filologie de la Institutul Pedagogic de 3 ani din Bacău. Din 1969, redactor la revista „Ateneu“. Între 1971—1973, președinte al Comitetului Județean de Cultură și Educație Socialistă Bacău. Acum redactor și titularul foiletonului de critică literară al „Ateneului“.

A debutat în 1963 în „Gazeta literară“ sub pseudonimul *C. S. Rusu*, cu o notă despre Nicolae Velea. Ulterior a publicat studii de istorie literară, cronici literare și dramatice, articole culturale și sociale, interviuri, traduceri în revistele: *Astra*, *Ateneu*, *Contemporanul*, *Cronica*, *Familia*, *Luceafărul*, *Orizont*, *România literară*, *Vatra* etc. A prefațat și postfațat volume din operele lui Delavrancea, Hogaș, Eusebiu Camilar.

Studiile critice, vădesc o largă cuprindere a fenomenului literar românesc, o bogată cultură universală, precum și o surprinzătoare mobilitate intelectuală. Majoritatea acestora se remarcă prin sobrietate și severitate științifică, printr-o nuanțată înțelegere a faptului de cultură în general.

În prezent lucrează la finalizarea unui studiu complex asupra vieții și operei lui George Bacovia, precum și la o *Introducere în opera lui Perpessicius*.

26. CHELARIU, TRAIAN (21.VII.1906, Dărmănești — Suceava, 4.XI.1966, București), poet, prozator, dramaturg. În 1926 termină liceul la Suceava. Urmează studii universitare la Cernăuți, Paris și Roma. În 1926 obține doctoratul în filosofie. Debutează în „Floarea soarelui“, în 1925. Versurile din volumele *Exod* (1933), *Trei plachete* (1934), *Zaruri* (1936), *Aur vechi* (1936), *Versuri de după-amiază* (1940), *Balade și strofe răzlețe* (1943) se află sub influența marilor poeți ai vremii: Arghezi, Barbu, Blaga. Atunci cînd poetul dă frîu liber propriei sensibilități, lirismul autentic țîșnește spontan: „Pădurile ard aur în apus, / cîmpia vine dinspre est — / nicicînd n-am fost mai liber ca-n acest / colț de pămînt căruia m-am supus“. În postumele *Scrieri lirice* (1970), *Scrieri lirice* (1973), cuprinzînd în cea mai mare parte sonete, surprinde limpezimea filonului liric decantat de influențele anterioare. Volumele *Necunoscuta* (1972) și *Zilele și umbra mea* conțin nuvele și proză memorialistică. Piesele din volumul de *Teatru* (1976) se adresează mai mult intelectului și mai puțin scenei.

Referințe (selectiv):

24. Loghin, Constantin — *Istoria literaturii române din Bucovina*, 1926, 20—21.
25. Trandafir, Constantin — „Viața românească“, 1975, nr. 4. Dimitriu, Daniel — „Convorbiri literare“, 1975, nr. 10; Pârvu, Sorin — „Convorbiri literare“ 1982, nr. 1.
26. Crohmălniceanu, Ov. S. — *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, 1974, 185—187; Popa, Marian, *Dicționar de literatură română contemporană*, 1977, 143—144; Călin, Constantin — *Traian Chelariu*, în „Ateneu“, 4, nr. 9, septembrie, 1967.

Octavian NESTOR

CARTEA LUNII

PRODUCȚIA DE TEXTE

„Este sau nu este dimineață.
Ești sau nu ești lîngă mine.
Sînt sau nu sînt în camera mea.
Sîntem sau nu sîntem de acord. (...)

Intrăm în adîncul acestui subiect. Îi dezvoltăm resursele. Îl facem acțiune. Îl supunem la probe. Rezistă! E făcut dintr-un material foarte rezistent. Materialistul ar spune:

— Crește singur din el însuși!

Ca o povestire. Ca o poveste sau ca orice în ordinea asta. Chiar ca o veste. Ca gîndul, că-i oricum ordonat. Vine singur la rînd. Își însușește singur dreapta măsură. Cunoaște limitele și vrea să trăiască în armonie între ele. Nu se limitează la asta. Își face loc pentru mai multe“.

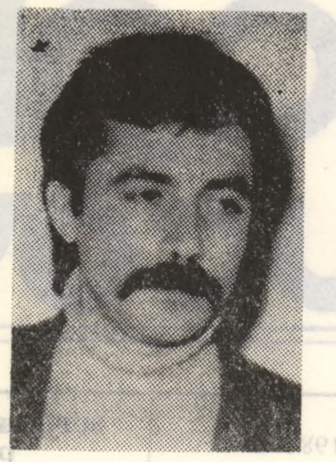
(Desant '83. Antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri, Editura Cartea Românească, 1983).

Volumul colectiv de proză scurtă (era să scriu volumul de proză scurtă colectivă) *Desant '83* este prefațată de Ovid S. Crohmălniceanu, mentorul cenaclului universitar „Junimea“ din București și cuprinde texte semnate de Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, George Cușnarencu, Ioan Lăcustă, Constantin Stan, Marius Băditescu, Emil Paraschivoiu, Hanibal Stănciulescu, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Iova, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Ene, Mihai Rogobete, Valentin Petculescu, Maria Holmeia și Mircea Cărtărescu. Cei optsprezece autori ne oferă nu proză, ci dovezi că ar putea să scrie oricînd proză, cunoscînd bine tot felul de tehnici narative, de la cele simple și ingenioase și pînă la cele sofisticate și lipsite de fantezie. Pe unele le-au împrumutat din diverse literaturi străine. Pe altele le-au inventat ei înșiși, cu un neastîmpăr de elevi inteligenți care — aplicînd parodic recomandările profesorului de limba română — ajung la concluzia că în propoziția „Venea o moară pe Siret“ subiectul este „Venea“ („Cine omoară pe Siret?“... „Venea“).

După cum declară și după cum și procedează, acești fani ai modernității scriu nu schițe, nuvele, povestiri, ci *texte*. Cel mai cunoscut dintre ei, Mircea Nedelciu, explica într-un interviu că socotește perimată mistica actului creației, căruia îi substituie cu plăcere noțiunea laică de *inginerie textuală*. Cu alte cuvinte scrisul ar însemna pentru textualiști altceva decît compunerea de mesaje în cadrul dat al unor genuri fetișizate și anume o fabricare de sintagme pe baza unor tehnologii eficiente. Aici apare însă și fisura: eficiente din ce punct de vedere? Autorii în cauză consideră că și-au atins scopul declanșînd o proliferare vertiginoasă a textelor pe baza unor structuri literare prin excelență proliferante. Ei judecă la fel ca un cibernetician care apreciază programul introdus în calculatorul electronic și nu operațiile propriu-zise efectuate de calculator. În cibernetică opțiunea are îndreptățire. Dar în literatură printre criteriile de maximă importanță ale valorii se numără *unicitatea* și de aceea ne interesează nu cartela perforată (care prin definiție este un element de multiplicare), ci rezultatul acțiunii creatoare, singular, irepetabil. Bineînțeles că literatura, cu nesfîrșita ei putere de născocire, face un mijloc de seducție și din etalarea secretelor de fabricație, însă spectacolul nu se poate reduce la atît. Eficiența, aici, trebuie măsurată nu după principiul „productivității“, ci după acela al calității emoției. Nu întîmplător în antologie se remarcă tocmai autorii care integrează în texte o experiență existențială *misterioasă*, în legătură cu care simțim că n-am putea-o reface în laborator. Este vorba de Sorin Preda, Emil Paraschivoiu, Maria Holmeia, Ion Bogdan Lefter.

Revenind acum la antologie în ansamblul ei, țin să mărturisesc că, deși o privesc cu scepticism, o consider totuși o apariție-eveniment. De ce? Pentru că are ținută intelectuală și dovedește o extraordinară fervoare în profesarea literaturii. Nu cuprinde literatură, dar cuprinde numeroase ipoteze în legătură cu literatura, stimulîndu-ne spiritul polemic și imaginația. Asemenea atitudini pregătesc scrierea marilor cărți. Și apoi, este impresionantă comuniunea spirituală dintre acești tineri, care cred în scris ca într-o salvare, oricîtă ironie ar afișa la adresa îndeletnicirii de scriitor. Ei aduc o necesară încărcătură de electricitate în acalmia literaturii actuale.

Alex. ȘTEFĂNESCU

VICTOR RUSU

Cîntec de despărțire

1. (Într-o casă de melc)

Acum stau aplecat peste lemnul mesei
ca deasupra unei mări nebrăzdate
de nici o corabie,
de nici un pește săgetată-n adînc
și te privesc cum pleci.
Fără-încetare mă gîndesc
la călcîiul tău care atinge podeaua
și apoi se ridică mirat
ca și cind s-ar tăia într-o casă de melc;
fără-încetare mă uit la ce se întîmplă cu aerul:
cum se despică în două
în fața genunchiului tău de aripă
înainte de zbor
și aștept apăsarea de piatră a cerului
să mă strivească pînă la lacrimă.

2. (Mi-au spus că ești de pe țărm...)

Mi-au spus că ești de pe țărm
cea mai întunecată piatră,
cel mai subțire năvod,
cea mai departe de atins
amintire,
mi-au spus că ești din văzduh
cea mai înghețată lacrimă
din ochiul stelei,
cel mai otrăvit ou de vultur,
cea mai întreagă privire,
mi-au spus că ești dintre toate
cîte se află
piatra pe care se pune capul meu
să adoarmă,
cămașa de sînge pe care o-mbrac
dimineață de dimineață,
vîrful tăios al cuțitului
care zboară spre mine.

3. (Ei nu spuneau cuvinte...)

Ei nu spuneau cuvinte. Ei spuneau vîntul
care usucă fața pămîntului.
În ochii lor
nu era privire, ci lacrimă tulbure.
Pe umerii lor
în loc de haine
stăteau mîinile soldaților
și-n inima lor, înfipte, rugineau
cuțitele zorilor.

4. (Voi, vînătorilor care mă căutați...)

Voi, vînătorilor care mă căutați
prin toate pădurile unde m-aș ascunde,
aflați că nimic nu veți putea înțelege
de la sîngele meu, nici măcar
să vă încălziți mîinile într-însul nu veți apuca.
Lăsați-vă armele într-o parte
și alergați după altă ispită.
Ce-i al meu e mereu în afară de mine:
în mările-adînci o să-mi aflați
leșia trupului
și-n văzduhul înalt
harnica desfrunzire.

5. (Va fi o zi cînd peste ochiul acesta...)

Va fi o zi cînd peste ochiul acesta
care te-a iubit cum nimeni
nu te-a iubit vreodată
va trece vulturul în rostogolire
cu ascuțită gheară spulberînd
steaua de unde chipul tău
își căuta oglindire
și cînd o haită de piatră
va birui între lucruri și semne.
Iubito, atunci
ochiul meu ce va sta să însemne?

6. (Caii pășteau de-a lungul drumului...)

Caii pășteau de-a lungul drumului
pe unde pasul tău plecase
rupîndu-se încet
de trupul meu neștiutor
și adormit în iarbă.
Un bici albastru,
orizontul mă plesni în ochi
și ploaie deasă începu să cadă
pe sticla depărtării dintre noi.
Am început să strig
prin fumul alb și rece.
Cuvintele se răsuceau
în stîlpi de sare și de frig.

7. (În acea dimineață orașul se pustii...)

În acea dimineață orașul se pustii
de toate culorile lui.
Cîntecul albastru al norilor
se prefăcu într-o gheară
deasupra rîului,
drumul alb
ce urca împreună cu tine-n văzduh
se chirci împușcat
la picioarele mele
și toate pădurile se îngustară
pînă la un tăiș
peste care cădeau ploi fără de contenire.
Mi-am zis că sînt așa de bătrîn
că aș putea muri
de un singur cuvînt
ce l-aș spune.

MIRCEA TINESCU

„...în spațiul pur al ideii"

Ajunsă la vîrsta interioară a deplinătății fără a se fi adunat încă într-un volum și arereori publicată de revistele noastre, poezia lui Mircea Tinescu (apropierea la numai o literă de numele unui poet cunoscut este, cu adevărat, absolut întîmplătoare) este tentativă sinceră de cristalizare în cuvînt a unei stări de supremă tensiune.

Mircea Tinescu nu „compune" poeme, ci se comunică. Mai bine zis, încearcă să se comunice în ceea ce este în el grav și nerepetabil, totdeauna sceptic, dacă nu torturat de îndoieli în privința rezultatului demersului. Mereu cenzurat de conștiința obsesivă a limitelor cuvîntului, comunicării, eului, înțelegerii, existenței și mai ales de fatalitatea entropiei micro și macrocosmosului, mereu fascinat și catalizat de certitudinea certitudinilor — recea, nepieritoarea lumină a spiritului —, nu coboară mai niciodată poezia în lirism sentimental, ci își descoperă revelațiile și impasurile în spațiul pur al ideii. Amăgitoarelor și dulcilor tristeți ale cărnii le preferă durerea adevărată și virilă a confruntării cu întrebările eterne cărora, ca poet cu coardele harfei „sudate pe os", nici nu ambiționează să le dea o soluție, ci doar să le descopere cele mai grave și mai tăioase formulări. De aceea, credem, nici nu urmărește să scrie frumos în sensul calofil al cuvîntului (uneori chiar lasă impresia că intenționat mutilează frazările prea cristaline), ci cît mai exact și sincer, în sensul surprinderii prin disecție pe viu și fără anestezie, a stării poetice generatoare : „se poate risca pe marginea lumii / imaginea stabilității / ședere pe cornișa de fum / picioare se scaldă-n eter / stele căzînd ating cu aripa (o șoaptă) / veșmîntul decolorat adie de umbră / cad pudră șirag ani rugoși (inutilitate) / visul are un ochi în care încape hăul".

Nevoia acută de autenticitate, urmărirea ei obstinată, conferă poemelor un pronunțat aspect de discontinuitate. De aici, impresia de ermetism sau măcar de aderență la poetica suprarealistă, ceea ce, în poezia actuală, ar fi echivalent cu manierismul. În realitate, poetul a depășit, sau nu a cunoscut niciodată, asemenea tentații adolescentine. Este, în fond, vorba de o riguroasă evitare (după modelul barbian, dar nu la modul epigonic) a verbozității ornante sau inutile și a gesticulației lexicale pletorice, în consecință, de o sinceritate gravă și de o superioară concentrare a ideii. Rădăcinile acestei modalități stilistice trebuie căutate în atitudinea filosofică a poetului care a realizat că, pentru a putea pune întrebări esențiale, este interzisă plonjarea cu ochii închiși în hăurile inconștientului.

Subsumată Gîndirii, poezia lui Mircea Tinescu posedă virtutea de a fi lucidă fără să se dizolve în abstracțiuni și exerciții de logică : și, de asemenea, de a fi realistă în sensul bun al cuvîntului, adică de a nu practica autoiluzionarea factice ori superficial-sărbătorească în plan gnoseologic și ontologic. Ca urmare, al său „șarpe gnos" nu este un Ureus, e doar spirala care susține pe verticală turnul eu-ului — emblemă a solitudinii asumate a poetului. Trebuie precizat aici că acest simbol nu are mai nimic comun cu accepția lui romantică, ne mai fiind turnul izolării orgolioase, determinată de conștiința superiorității și a damnării, ci al singurătății necesare contemplării și autocontemplării. Sensul lui este de spațiu al vegherii și așteptării tragice a unor definitive semne-revelații venite din lăuntru : „nu știu cît de gol este locul acesta / nu știu cît de grea e așteptarea / și cît de fără întoarcere / drumul adevărului".

Scriind, în Veghe, despre existența artistului în și prin cunoaștere, Mircea Tinescu face o poezie ascensională, mult asemănătoare acelui gotic inițial, atît de pur, de sincer și generos uman. Dihotomia ființei este trăită intens la toate nivelele viețuirii, din ea rezultînd un permanent și tensionat dialog al părților ; acest „giudeț al sufletului cu trupul", guvernat de un scepticism pozitiv, este simptomul sigur al solitudinii superior asumate : „numai eu cel divizat / noi obscură metaforă cu oglinzi / nu ne mai putem atinge vreodată".

Veghe comunică un mesaj stenic, nu este o clamare a zădărniciei. În ipostaze cîteodată antinomice, de pildă : „înalt cavaler al regatului fum" — „vită cosmică", Mircea Tinescu scrie o neliniștită poezie interogativă (specifică sfîrșitului nostru de veac), bogată în nuanțe, disimulată în afirmații puse apoi sub semnul incertitudinii, sau imediat contestate ; semn, credem, al unei forțe de adînc, nu de fațadă. O poezie adresată celor tari, pentru că nu desfășoară și nici nu promite o altă Arcadie decît cea a cuvîntului.

Mihail IORDACHE

Împăcare

nu mai întoarce spre mine
totul demult legiuit
cuvintele la fel măsoară ele

cum suple poduri mișcătoare
mi-au fost către cetate
și tot cu lanțul lor fragil
fără sfîrșit m-am înzăuat

de ce să mă tem în noapte
cînd prăbușit
rotește moara
cu vîntul numai în aripă
la îndoiala boabă peste boabă

și nesfîrșite lanuri în cules
de cine să mă tem în noapte
cînd cer avem cît vezi cu ochii
să măsurăm în pașnicul ținut

și e uitat cum mă mai cheamă
și-n care timpuri ridicat

Pierdere

atîta din lucrare se poate
dărîma și vinde și juca și pierde
pe mesele verzi ale întîmplărilor

ca să meriți intrarea în eutimia
nivelat cu vegetație egală
iar din lacune să curgă fertilitate
explodînd cicluri inutile

atîta din turn se poate batjocori și pierde
în ceasuri asediate la somn
cînd peste toate plutește neliniștea
îndoiala sufocarea vămile pămîntești

ale celor din tine pămîntești
ticăloșindu-se sub glas străin

cel de mai jos decît jos
spun atîta din noi
pot fura pot vinde pot juca pot pierde
atîta pot înșela sub nopți ce trec pitic
și am a mă-ntoarce la fel
cu mîinile goale grele și goale

Bucurie

pe drumul cel șarpe
trecerea-i șarpe
ce trupul ei scrie
la cîntec la cîntec
limbile toate-nțeleg

deasupră
în cartea ta despre astre
astrele trec elegant
e un loc de plăcere
se luminează eterul
șirag atîrnare la gîtul tăcerii

flăcări la hotarul lichid
copaci tremurători aprind frunze
ard ca arama
ca noi de tare mai ard
cîntec cîntec
ne-nchidem tot în bucurie
a înțelege n-am lăsat

Dimineață

vine lumină peste noi iubito
ca o mașină de netezit fără nume
și te-aș trezi să înălțăm ziduri
să cuprindem toată minunea
trecerea noastră spre moarte

vine mașina de netezit
și ochii tăi stau limpezi pierduți
stau și mă văd anacronic de clari și de puri
sub frig
rătăcit fărîmițat pierdut

vine peste noi și te aperi
cu minciuni moi transparente
doar trupul zid laminat
și gîndul meu strivit ca o jertfă
și ca o pînză albit
limpezit și întins peste lume

Șoapta

mă apropii
ca apa morții
cît un gînd
să gust veninul ultimei
ating obraz de tînără nălucă
complicate îngemănările curbelor
totul împlinit
de partea rugoasă a privirii
și-abia ascuns
sub veșmînt mincinos
ne-ncăpător
buzele cele în bură
ce nu se mai încheie

Peisaj

poate-n adînc lumina ochilor goi
sau în norul străin
rătăcit către mine
de o hartă uzată

luna mea septembrie
te ating moale
întomnată amantă culcată-n otava
catifelată cu vorbe reci

și ziua mea fecioară
un semn de mirare pe țărm
vei aștepta statornică femeie
să umpli un năvod de gesturi

doar lui mă duc să mă vindec
transparent albatros prăbușind
cuvinte
pe care voi păși fără teamă

Țipătul

lunga încercare în veghere
în ceasuri ritmate cu eroziunea unui veac
cunoașterea și
mîndria celui neînfrînt provocatoare

e noapte încă multă de trăit
vin specii rudimentare ale răului
repetînd tortura
trupul ucis cu savantă încetineală

și subtila agresiune asupra minții
gregaritatea ciupercă fosforescentă
haloul rînjetului și aerul
aerul întregii acestei lumi

împîslit cu duhoare imensă
nici întuneric nu se mai poate șlefui
în ochii goi opaci și goi
și ritmic te încearcă gîndul

morții izbăvitoarea
dar noaptea-i încă lungă de trăit
și te îneacă lent dulceața biciuirii
cum cazi cum fruntea lespede atinge

se-aude coborît de tunet
spăimîntător și de trei ori
fug toate vei mai trăi o zi

a țipat veghind îngerul de zinc
ca un numărător al ultimului pas
ca o iluzie fără de moarte

Primul țipăt

nu te ascunde și nu te ocroti
nici gîndul nu-mi știe ajunge la tine
nici spaimele trezite-n ceasul slab tîrziu
tu nu mai știi cine sînt

cum te strivește pîsla iernatică a cerului
cum valul te rostogolește-n abis
tu ești încarnarea așteptării
eu cînd voi învăța să aștept

peste acea fragilitate exotică
aș fi căzut ca o ploaie de fier
aș fi erupt din ea lavă arzîndă
tu nu mai știi cine sînt
e-atît de-aproape primul țipăt
m-am dus în altă lume întrebînd
între mine și moarte tăcerea cea lungă
mai lungă de-o viață de sfînt
să armonizăm simțirile noastre
dar nu știi dar nu știi cine sînt

Însemnare

egal cu mine fi-vei
nu mă lăsa în voia
balanței înșelătoare

căci e știut
în fața evidențelor
aflat pe taler
pe singurul taler

și cum să cred în lucrul acesta
care există numai jumătate

ființa se prelinge-n grea boală
veghea se scoate din numărătoare
și nimic din ce-am dobîndit
nu va folosi a doua oară

cînd vom trece pragul
în jumătatea virtuală

Adolescență

nici nu visez cum voi dispare
cuprins în nimic
zilele-mi navighează ca o mirare
printre armonii inventate

sînt calul de încălecat
și iarba fiarelor și apa vie
și sabie și lumina unei cărări
spre alt tărîm

ierburile memoriei încep creșterea
într-o devălmășie tropicală
coasa cocoșilor se ascute
și-ncerc tăișul pe un gînd subțire

nici nu știu cum arată frica
nici felul furiș cum se poate
fugi din tine printr-o venă deschisă
și de aceea voi fugi

Portret

turn gata să năruie
abia susținut de spirală
șarpele gnos
încolăcit înveninat

de retezat limbi în tandră legănare
de zăvorît ochiul la ademenire
mă curmă anul subțire tăios

privesc neumblate tărîmuri
sete celui de strajă
la fel adevăr
la fel și viață
coarda-i sudată pe os

Encomion

vă spun vouă
iată-mă-s
prin ochii voștri încredințare
nu am fost singur
nici gîrbov

limba clopotului căzu
și mă avu a străbate
din creștet pînă la tălpi
iată-mă-s

împăcat mă spulber
fum de cuvinte
tot nalt văluit
din îmbrățișare cu focul
ce mă putu mistui
din creștet pînă la tălpi

Textele de față fac parte din caietele Veghe, Caligrafie, Compunere.

Desene de Ion CARP FLUERICI

YVES BONNEFOY (Franţa, n. 1923)

Locul salamandrei

Salamandra surprinsă stă nemişcată
Simulînd moartea.
Acesta e primul pas al conştiinţei în piatră,
Mitul cel mai pur,
Un incendiu traversat, numit spirit.

Salamandra era la jumătatea
Zidului, în lumina ferestrelor noastre.
Avea o privire de piatră,
Dar îi vedeam inima bătînd etern.

O, complicea şi gîndirea mea, alegorie
A tot ce este pur,
Pe care o iubesc cum îşi reprimă în linişte
Forţa bucuriei.

Pe care o iubesc pierdută în muzica sferelor
Cu trupul său inert,
Pe care o iubesc aşteptîndu-şi ora victoriei,
Ce-i ţine sufletul ţintuit la pămînt.

Traducere de Constantin SEVERIN

CRONICA PLASTICĂ

ANUALA '83

Reprezentînd punctul focalizator al forţelor creatoare ale Cenaclului U.A.P. Suceava, expoziţia sa reprezentativă se constituie într-un eveniment al vieţii spirituale din judeţ. Dincolo de constatările generale (o participare numeroasă — 45 de expozanţi —, o mai bună reprezentare a sculpturii, o infuzie de tinereţe) expoziţia — cuprinzînd lucrări inspirate din realităţile contemporane şi închinate Unirii — aduce o imagine elocventă a fazei creatoare a fiecărui artist.

Cu acelaşi accent pentru orchestrări cromatice, Ion Carp Fluerici expune un portret de o mare vibraţie a transfigurării, Adrian Bocancea oferă propria-i fineţe stilistică conturîndu-şi cu claritate limbajul plastic propriu, Virgil Parghel condensează materia picturală în expresii clare iar Veronica Gridinoc şi Dumitru Rusu îşi relevă şi de această dată virtuţile de buni acuarelişti, într-o gamă diversă de tonalităţi. La acelaşi nivel valoric se situează Mărioara Pruteanu-Corduban şi Mircea Hrişcă (cu o evoluţie dezinvoltă). Naturi statice, echilibrate, bine puse în valoare de imagini dense ne oferă Puşa Pîslaru, Angela Pitaru-Bolnavu, Traian Postolache, Lucia Puşcaşu, Viorica Moruz, Cornel Tincu, Elena Bardă, Mircea Dăneasă. Peisaje, dovedind o înţelegere mai nuanţată a funcţiei culorii, întîlnim în lucrările Eugeniei Goraş, Marianei Dragomirescu, ale lui Tiberiu Moruz, Irinei Tincu. Prezenţe notabile mai oferă Constantin Zelter, Elena şi George Constantinescu, Dan Grigoraş, Dan Hodoroabă, Romeo Calancea.

„Secţiunea" de sculptură mică şi artă decorativă este reliefată de apariţia unor nume noi (Florica şi Alexandru Grosu), alături de cele „cunoscute" (Mircea Dăneasă — aflat într-o nouă etapă de creaţie — Ion Maftei cu evoluţie spre sinteză, Traian Ion Cojocariu) — în timp ce tapiseriilor Marcelei Larionescu i se alătură lucrarea Mariei Cojocari.

Petru DRIŞCU

„Viaţa după Babel"

Este greu de conceput un mai complex şi mai interesant tratat al teoretizării şi exemplificării actului traducerii ca *După Babel** de George Steiner (cu modestul subtitlu „Aspecte ale limbii şi traducerii"). Eruditul autor a pus laolaltă, lucru evident, fişele de ani şi ani ale unui laborator monstruos. Dar că liantul acestor fişe este acel tip de meditaţie, nu atît profundă şi riguroasă (condiţie clară), cît armonizată cu „posibilităţile imposibilului", dispusă a explora ultimele consecinţe ale străvechii îndeletniciri, este vrednic de luare-aminte.

O anume retorică personală conferă uluitorului manual farmecul unei noi poveşti — necesarmente ridicată pe arhetipul eşecului transformat în reuşită pe măsura „consumării" lui. Lupta cu inerţia începe, dacă nu cu motto-urile ce acoperă două pagini, cu capitolul 1, „Înţelegerea ca traducere", dedicat ecuaţiei a traduce = a interpreta. Urmează capitolul „Limba şi gnoza", un istoric al îndelungii încercări umane de a identifica şi corela „universaliile" limbii, necesarul catalog al celor mai eminente momente, începînd cu evocarea tradiţiei „directòrului" turn Babel, continuînd cu avatarurile cabalei, cu Leibniz, Vico, Hamman, Humboldt ş.a. şi ajungînd, firesc, la un Whorf, Chomsky, Robert Hall (vom adăuga şi numele lui Steiner !). Dacă Humboldt devenea printre primii conştient (în scris) de faptul că „limba se poate întoarce împotriva omului", obsedantele monade ale lui Leibniz au devenit instrumentul de cercetare despre care Whorf poate afirma : „pe de o parte, [ele] nu vor fi alterate de diversitatea existentă a limbilor şi, pe de alta, vor fi suficient de bogate şi explicite pentru a explica rapiditatea şi uniformitatea studiului limbii şi remarcabila complexitate şi sferă a gramaticilor generative care sînt produsul studiului limbii" căci, zice Chomsky, „orice progres real în lingvistică constă în descoperirea că anumite trăsături ale unor limbi pot fi reduse la proprietăţile universale ale limbii şi explicate în funcţie de aceste aspecte profunde ale formei lingvistice." Pledoaria firească este pentru găsirea „structurilor universale de adîncime", păcatul asociaţiilor de suprafaţă nefiind, în acest sens, străin nici gramaticii transformaţional-generativă, bazată măcar pe o premiză falsă : reducerea discuţiei la „terenul" limbii engleze. Criticul literar George Steiner invocă, precis şi benefic, pe Kafka şi, desigur, pe Borges. Interesant este că acest capitol de fapt re-aşează fundamentul discuţiei ; pentru ca, în următorul : „Cuvîntul împotriva obiectului", excursul epistemologic să o ...relanseze, clătinînd-o ! Convocarea persoanei I („Cele ce urmează sînt notaţii personale") are aici un sens filozofic, de confruntare superioară. Să ne mărginim a semnala, la pagina 191, captarea încă o dată exactă a unui mecanism esenţial, de data aceasta al tragicului, ţinînd de „tensiunile ce au loc între necesitatea realizată şi acţiunea semnificativă", pagină unde, alături de exemplele tragediilor greceşti, s-ar fi putut adăuga toate marile tragedii în genere şi unde mintea cititorului român adaugă „Mioriţa".

Capitolul IV, „Norme teoretice", este încercarea redefinirii traducerii ca teorie literară, unde, în cadrul demonstraţiei imposibilităţii transmiterii, este citată în întregime poezia lui Marin Sorescu „Retroversiune" (p. 302) !

Poate cel mai interesant rămîne capitolul „Mecanismul hermeneutic", care oferă de pildă o uimitoare discuţie despre linearitate, o reabilitare în fapt a acesteia ca supremă realizare a actului traducător. Steiner ştie cu cine să colaboreze şi izbînzile pe care le reclădeşte au întotdeauna garanţia excelentei vecinătăţi. Nu el a reabilitat traducerile din greceşte ale lui Hölderin, dar el le-a cimentat în demonstraţia amintită şi astfel se poate spune că a procedat tot timpul, cu tot materialul său.

Ce s-ar putea spune despre capitolul ultim, „Topologii culturale ?" Un deliciu al spiritului însetat de deschidere. Spre ilustrare, iată doar începutul unei „baze" de discuţie : „Dacă — după sentinţa lui Whitehead — filozofia occidentală este o notă de subsol la Platon...".

Am vorbit, foarte pe scurt, de fiecare capitol în parte nu pentru că această carte nu ar avea armături de unitate ; dar evident este că, chiar în pofida unei postfeţe (care nu schimbă mult), Steiner şi-a ridicat turnul etaj cu etaj, trăindu-i lucid arhetipala prăbuşire continuă. Am ghicit un zîmbet de Sisif sub masca lui de... Steiner.

Traducătorii acestei cărţi au, desigur, mai întîi meritul semnalării ei. Funcţie importantă a întreprinderii traducătoare asupra căreia nu e cazul să mai insistăm. Ştefan Avădanei şi Valentin Negoiţă vor fi îndurat chiar mai multe decît sugerează primul (într-o necesară prefaţă) de la un „maître" ca Steiner ; fapt e că nu au lăsat să se simtă nimic din travaliu. Cel mai bun omagiu adus *lor* ar fi să-i ferim de clişeele nelipsite în aceste ocazii. Destul că şi-au legat numele, prin eleganta pricepere a lor, de unul din cele mai importante evenimente editoriale din ultimii ani.

* Editura Univers, 1983, trad. de Valentin Negoiţă şi Ştefan Avădanei.

Liviu MARTINESCU

CADRAN

Generozitate

Cu o generozitate (care în acest caz nu-şi găseşte justificarea) revista Amfiteatru (nr. 12, 1983) oferă una din cele douăsprezece pagini ale sale numitului Anton Grecu, care, ne înştiinţează semnatarul notiţei de prezentare (camuflat, bineînţeles, sub iniţiala A.) „nu face parte din nici *o generaţie a grabei şi nerăbdării* (?) de a publica". Aşadar, A.G. „a publicat, de altfel, puţin pînă acum" dar, ne asigură acelaşi misterios A., „el este deja un poet format".

Cît de „format", se observă din „producţiile" pe care i le găzduieşte respectiva publicaţie lunară. Înţelegînd, probabil, că poezia patriotică se rezumă doar la ritmarea pe nişte teme date, A.G. versifică sîrguincios, vehiculînd nume şi fapte memorabile ale istoriei naţionale, după cum urmează : „Decebal, carpatic faur / Răsărit din munţii sfinţi / Amar a tăiat de aur (?) / Hotar datinei fierbinţi". În ciuda ambiţiei pe care i-o intuim, A.G nu reuşeşte decît să consemneze conştiincios vagi cunoştinţe şi informaţii reţinute din manualele şcolare. În viziunea sa Vlad Ţepeş, de pildă, „După ce potrivi boierii-n ascultare / Vamă domnească stabili-n negoţ / Aşeză corp de pază pe firele comerciale / Şi cu îndestulare îi ţepui pe hoţi". Tonul sfătos-cronicăresc nu reuşeşte să salveze versurile de platitudine. Aceeaşi imagine simplistă o are A.G. şi despre Gheorghe Doja „pus pe-un tron" de foc sau despre Ion Vodă, ne spune el, „Cîştigă frăţie de arme la cazaci / Şi *cu dragoste-i* (?) birui pe turci la Jilişte". Amintindu-şi desigur de ilustraţiile de uz didactic, A.G. îl vede pe Mihai Viteazul „Cu securea-n mînă şi cu securea-n dinţi" iar Dimitrie Cantemir „mai sus cărturar fost-a decît Domn", ne comunică autorul, adăugînd „iubi la miazăzi (?) / Şi-ndelungă frăţie-nfrăţi cu Petru-ntîi".

Considerăm că exemplele inserate devin concludente pentru modul naiv şi pueril în care A.G. înţelege (că poate) aborda poezia de inspiraţie patriotică, poezie ce implică o înaltă responsabilitate civică şi estetică. A rosti numele iluştrilor înaintaşi sau a relua noţiuni-simbol, devenite scumpe nouă, tuturor, sufocîndu-le în ziceri lipsite de fior liric şi, nu de puţine ori, confuze, nu înseamnă a face poezie patriotică. Este regretabil că revista Amfiteatru, destinată cu precădere tinerilor, încurajează asemenea texte pe care le recomandă — cu destulă uşurinţă — drept versuri ce exprimă „sentimentele cele mai adînci".

Ioanid DELEANU

FELURIMI

— ...Cu cîntec

Lui Mozart „matematicile îi plăcură aşa de mult, încît umplea de cifre zidurile şi duşumeaua din odaie fără ca acest studiu abstract să-i stingă dragostea ce avea în inimă".

Beethoven „nu putu găsi nici o locuinţă în mijlocul Vienei din pricina obiceiului ce avea de a umplea zidul cu cifre şi scîndurile de apă, spălîndu-se toată ziua".

Tot Mozart : „...ca pianist el întrecu pe toţi pianiştii de pe timpul său, şi în aşa chip încît ei atribuiau dibăcia lui unui inel magic pe care îl purta în deget. Auzind de aceasta el scoase inelul, nu-l mai purta, dar cînta tot aşa de bine. Mai cu seamă mîna stîngă avea un joc de o iuţeală necomparabilă".

Despre Paganini : „...uşurinţa neauzită cu care executa concerte întregi, pe coarda a patra a vioarei, a făcut să se creadă că s-a dat la magie, dar n-avea alt secret decît organizaţia lui deosebită ajutată de o muncă îndelungată".

Beethoven „începu să studieze pianul fără gust şi numai ca să nu-l mai bată tatăl său, cîntăreţ bun şi băutor de frunte. Mama sa nu părea a exercita asupra copilăriei sale mare autoritate. Odată îi strivi un păianjen pe care îl domesticise el şi care sta lîngă el cînd cînta din vioară. Beethoven de mînie sparse vioara. Beethoven se făcu tipul omului excentric. Ajunsese aşa de distrat încît intra în restaurant să mănînce şi ieşea fără să fi cerut de mîncare".

Lui Paganini „nenorocita patimă a jocului îi slăbi sănătatea şi afacerile de bani, dar se lăsa într-un chip curajos după ce juca cîteva zile şi pierdu de-şi amanetă toate juvaericalele şi chiar instrumentele de muzică de mare valoare pe care le primise dar de la prieteni... Caracterul său mîndru îl făcu să aibă mulţi duşmani, în vreme ce uşurinţa purtării sale îi deznădăjduia prietenii. El lăsă o avere de 2 milioane cîştigate cu vioara".

Mozart s-a „însurat cu Constanţa Weber, femeie cu mult bun simţ, plăcută şi cumsecade, cu care avu şase copii". Haydn, al doilea din cei 12 copii ai unui „sărac fabricant de căruţe", făcu o alegere rea căsătorindu-se căci soţia sa fu o femeie cicălitoare, bigotă, care îi amărî viaţa vreme de 40 de ani".

(După *Gloriile muzicei*, traducţie de Dumitru Stăncescu, Bucureşti, 1898)

Consemnări

Discuţie

Volumul „FAŢETELE REALE ALE SECTELOR RELIGIOASE", de Petre Hladchi-Bucovineanu, apărută recent în Editura Politică, se înscrie ca o contribuţie deosebită la educarea ateist-ştiinţifică a maselor, la ridicarea nivelului de cunoaştere. Avînd în vedere aceste semnificaţii, consemnăm cîteva opinii ale autorului (născut pe aceste meleaguri).

Vă rugăm să ne spuneţi ce idei au stat la baza conceperii acestei lucrări ?

— Cartea aceasta vine din nevoia reală de a prezenta, pe bază de fapte, faţetele reale ale preceptelor şi practicilor sectelor religioase. De cîţiva ani, s-a scris şi s-a vorbit despre aceste pretinse „confrerii religioase". Nu ştiu ca pînă acum să se fi detaliat, explicit şi implicit, complexitatea fenomenului, asemănările şi deosebirile dintre aceste grupări, semnificaţiile unor acţiuni ale sectelor, sau despre organismele care le dirijează şi finanţează din umbră. Despre toate s-a spus cîte ceva, a existat, şi există, tendinţa de a se vorbi despre ele în mod general, o tratare în bloc, greşită şi dezorientantă, fapt ce impunea, după părerea mea, apariţia unei asemenea cărţi. Fireşte, deşi este prima încercare, din ţara noastră, de cuprindere, într-un volum de sine stătător, a aspectelor multiple referitoare la nocivitatea preceptelor şi practicilor sectante, aceasta nu înseamnă că despre activitatea acestor grupări nu mai este ce spune. Dimpotrivă, chiar în conţinutul lucrării pledez pentru o analiză mai amplă a fenomenului din partea cercetătorilor, pentru a se preciza corect, conform concepţiei materialist-dialectice, sub toate aspectele, întregul sistem folosit pentru influenţarea psihosocială a persoanelor de diferite categorii.

— Fenomenul sectant, este mult discutat şi controversat în întreaga lume. În cartea dumneavoastră sînt idei prin care acceptaţi sau respingeţi, cu argumente, punctele de vedere ale unor cercetători români sau străini. Care este punctul dumneavoastră de vedere ?

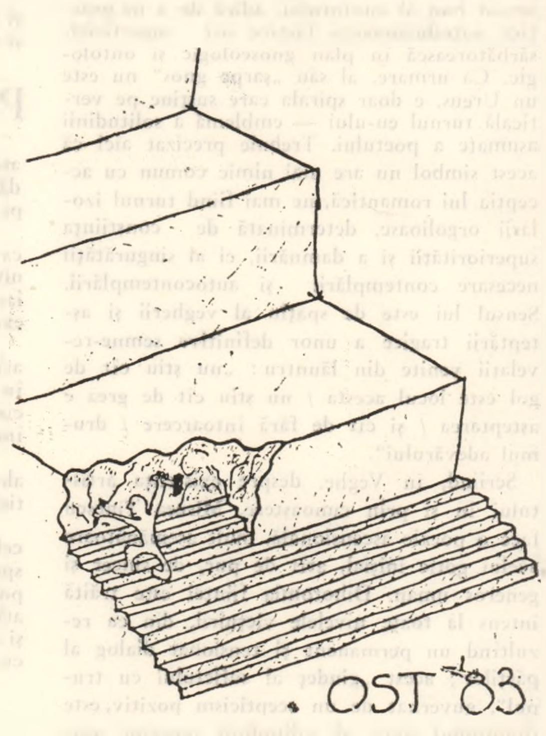
— În diverse lucrări apărute la noi, ca şi în străinătate, analiza activităţii sectelor a fost efectuată parţial, uneori cu multe reţineri şi, de regulă, în contextul vieţii religioase tradiţionale. Unele lucrări — îndeosebi articole din presă — au aprobat senzaţionalul unor fapte şi nu analiza lor. Apoi, unii sociologi şi filozofi străini au analizat sectantismul religios prin prisma unor interese proprii, ignorînd fenomenele la care asistăm în contemporaneitate, cum sînt cursa înarmărilor, lupta popoarelor pentru pace, adîncirea crizei capitalismului cu tot cortegiul de urmări. (P. D.).

Expoziţie

Foaierul Ateneului „Ciprian Porumbescu" din municipiul Suceava a găzduit recent expoziţia pictorului Grigore Micu, elev la clasa profesorului Virgil Parghel din cadrul Şcolii Populare de Artă. Cele 34 de lucrări (ulei şi ceracolor) relevă, din punct de vedere tematic şi stilistic, două formule plastice deosebite. Peisajele, bine construite, compuse riguros, delicat armonizate, descriu mai ales raporturi cromatice simplificate, în timp ce portretele şi naturile statice îndrăznesc mai mult, descoperind o anume materialitate a tonurilor, închegîndu-se într-o arhitectură aproape analitică, etalînd o gamă coloristică sugestivă. (V. R.).

Recunoaştere

La a V-a ediţie a concursului de caricaturi „Yomiuri", organizat de publicaţia „The Yomiuri Schimbun" din Tokio (Japonia) studentului sucevean George Ostafi i-a fost acordată o menţiune. (P. D.)

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREŞEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA. Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEŢEAN DE CULTURA ŞI EDUCAŢIE SOCIALISTA SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48